

3. ГАЛЬПЕРИН, П.Я. *Введение в психологию: Учебное пособие для вузов*. М.: Книжный дом «Университет», 2000. 336с. ISBN 5-8013-0070-8
4. *Гид по внедрению куррикулума для начального образования*/Анжела Курачицки, Тамара Демченко, Ия Лахтина [и др.]; нац. коорд.: Анжела Кутасевич [и др.]; нац. эксперты-коорд.: Людмила Урсу [и др.]; М-во образ., культуры и исслед. Респ. Молдова. – Кишинэу: Luceum, 2018 (Ф.Е.-Р. "Tipografia Centrală"). 312 с.
5. ЖИНКИН, Н.И. *Язык – речь-творчество*. М.: Лабиринт. 1998. 368с. ISBN 5-87604-109-2
6. МАМУШИН, В.Е. *О речевом контроле в условиях письменной речи учащихся*. Русс. яз. в шк. 1991, № 1, с. 15—20. ISSN 0131-6141
7. *Национальный куррикулум Начальное образование/* М-во образования, культуры и исследования Респ. Молдова; нац. коорд. Анжела Кутасевич и др.; нац. эксперты – коорд. Людмила Урсу и др. Кишинэу: Luceum, 2018. 268 с. ISBN 978-9975-3263-1-5.
8. СОТОВА, И.А. *Теория и практика самоконтроля в письменной речевой деятельности школьников на уроках русского языка*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук, 2008. 47с. <https://static.freereferats.ru/avtoreferats/01004058027.pdf> (просмотрено 15.03.2022)

ALFABETIZAREA VIZUALĂ ÎN CADRUL DISCIPLINEI „EDUCAȚIA PLASTICĂ” ÎN CLASELE PRIMARE

VISUAL LITERACY WITHIN ART EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL

*Ala Vitcovschii, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Ala Vitcovschii, PhD, associate professor,
„Ion Creanga" SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0002-9457-4325*

CZU: 373.3.036

DOI: 10.46728/c.v2.25-03-2022.p34-39

Abstract

Nowadays the visual literacy became an important indicator for many areas of social activity. It enlarges traditional semnification of literacy and is recognized as necessary for survilance and communication in modern era. The discipline of plastic education from primary school suggests cheking of visual education for confirming the visual literacy. The ability of understanting, exploring, interpreting and aesthetical summerizing of the visual images in this area can be obtained by activities of interaction with the meduim natural, medium vital and that of art.

Key-words: Visual literacy, visual education, perception, teaching strategies, curricular educational activity, plastic education.

Un indiciu valoric în multe domenii de activitate socială a devenit actualmente alfabetizarea vizuală. Copii de azi vor deveni maturii de mâine, care trebuie să contribuie la schimbarea, ameliorarea ambientului vieții. Educația plastică este disciplina școlară care își propune la ziua de azi să își lărgească hotarele și să se realizeze în cheia unei educații vizuale. În cadrul disciplinei elevii își vor dezvolta competențele vizuale, care le vor permite să observe, să perceapă lumea înconjurătoare și să o aprecieze corect.

Curriculumul disciplinar Educație plastică (2018) în clasele primare susține reorientarea procesului didactic și a finalităților acestuia spre o educație vizuală, pentru a asigura alfabetizarea vizuală. Doar dacă vor fi alfabetizați vizual, elevii vor fi capabili să observe, să înțeleagă sensul celor văzute, vor putea să comunice idei prin imagini și să creeze imagini, iar formarea gustului estetic urmează să devină o primă „busolă” în orientarea elevilor în domeniul valorilor estetice [4, p.151].

Noțiunea de alfabetizare vizuală există de ceva timp. Ea este atribuită apariției sale lui John Debes, cofondatorul Asociației Internaționale de Alfabetizare Vizuală. În 1969 John Debes a oferit o definiție provizorie a conceptului: „Alfabetizarea vizuală se referă la un grup de competențe vizuale pe care o ființă umană le poate dezvolta văzând și, în același timp, având și integrând alte experiențe senzoriale” [1, p. 282].

Alfabetizarea vizuală nu se limitează la modernitate, desenele de animale în peșterile antice sunt forme timpurii de alfabetizare vizuală. Prin urmare, chiar dacă denumirea de alfabetizare vizuală ca etichetă datează din anii 1960, conceptul de citire a semnelor și simbolurilor este preistoric [apud., 8].

O altă sursă, în 2004, definește alfabetizarea vizuală ca „înțelegerea modului în care oamenii percep obiectele, interpretează ceea ce văd și ce învață de la ceea ce văd” [5, p. 217].

Alfabetizarea vizuală de pe pozițiile concepției didactice a disciplinei Educație plastică, se acceptă, ca abilitatea de percepere, explorare, interpretare și evaluare estetică a imaginilor vizuale în cadrul interacțiunii cu mediul natural, mediul vital și mediul operelor de artă. Alfabetizarea vizuală lărgeste semnificația tradițională a alfabetizării și este recunoscută ca necesară pentru a supraviețui și a comunica în era informațională [3, p. 5].

În atare mod, alfabetizarea vizuală în secolul XXI are un domeniu mult mai larg. În practica educațională este recunoscută de către cadrele didactice necesitatea și importanța de a ajuta elevii să-și dezvolte competențe vizuale pentru a supraviețui și a comunica într-o lume extrem de complexă.

Cercetarea aspectelor de alfabetizare vizuală în cadrul disciplinei Educația plastică în clasele primare pun în evidență metodologia acestui proces. Legătura reciprocă dintre activitatea plastică și cunoașterea/ receptarea /perceperea mediului/ mesajelor vizuale de către elevii claselor primare a fost studiată de mai mulți cercetători, psihologi, pedagogi mai cu seamă în secolul trecut. În spațiul educațional est-european s-a constituit o teorie a educației artistic-estetice: în Germania: H. R. Jauss – teoria experienței literare și estetice; în Polonia – J. Mukarovsky – principiul priorității receptorului; în România – C. Ailincăi, R. Arnheim, V. Dima, I. Ilioaia, P. Mureșan, E. Pohonțu, I. Șușală; în Moldova: I. Daghi, C. Spînu, A. Simac, T. Hubenco, I. Țîgulea, C. Gheorghită, L. Vozian, A. Vitcovschi etc.. Educația artistic-estetică este o teorie unică în lume, ea reglementând și activitatea de educație artistico-plastică a elevilor la toate nivelurile acțiunii educaționale: de proiectare curriculară, teleologică, conținutală și metodologică, fiecare componentă a sistemului fiind întemeiată pe anumite principii specifice, care, urmează a fi precizate, pe fiecare aspect al receptării-creației-interpretării.

Înșușirea iscusinței de a vedea lumea în imagini, la elevii claselor primare este imposibilă fără dezvoltarea percepției vizuale orientată spre un anumit scop - dezvoltarea capacităților receptive, capacităților de a observa, de a vedea. Pentru a evalua un mesaj vizual (un obiect) copilul trebuie mai întâi să-l vadă bine, să-i memorizeze forma, culoarea,

mărimea, structura, poziția în spațiu, etc. Perceperea corectă a mesajelor vizuale în mediul social (spațiul existențial), îl adaptează pe elev la condițiile de viață, asigurându-i un proces mai facil de inserție socială [6].

Abordarea didactică de alfabetizare vizuală constă în valorificarea activităților de vizualizare în contexte aplicative. Adică oferirea condițiilor de învățare prin receptare a mesajelor vizuale. Metodologia de formare a competențelor de receptare, pe de o parte, presupune valorificarea activităților de observare, admirare și apreciere a frumosului, în mediului natural și cel al operelor de artă. Ce-a de-a doua latură, se va axa pe dezvoltarea capacităților de explorare artistico-plastică, de creare a frumosului, prin reprezentări a imaginilor vizuale specifice mediului înconjurător.

Amintim că Curriculumul național pentru învățământ primar promovează strategiile didactice personalizate orientate spre: formarea de competențe; învățarea activă, conștientă; dezvoltarea creativității elevilor [2, p. 199].

Astfel, aspectele metodologice de alfabetizare vizuală în cadrul lecțiilor de Educație plastică în clasele primare, prin strategiile de receptare a mesajelor vizuale și artistico-plastice la elevii claselor primare pot să se bazeze pe, dezvoltarea spiritului de observație și a acuității vizuale, acestea dezvoltându-se gradual de la clasa I-a la a IV-a, spre exemplu:

- În clasele I-a - II-a, când are loc etapa de achiziții fundamentale, se pot realiza activități de observare a mediului natural și cel al operelor de artă, în scopul identificării, recunoașterii și enumerării elementelor sesizate. Activități de: identificare a culorilor și analiza îmbinării armonioase ale acestora; analiza formelor naturii și a expresivității acestora; analiza poziționării armonioase în spațiu și pe suprafața obiectelor receptate în mediul natural, și în cel al operelor de artă.
- În clasa a III-a – a IV-a, când are loc etapa dezvoltării: strategiile didactice se vor axa pe: analiza comparativă a mesajelor vizuale receptate (de ex: culoarea cerului în zi însorită, în zi posomorâtă, dimineața, seara, noaptea; toamna, iarna, vara, etc.), observarea și analiza comparativă a formelor (de ex: a coroanei copacilor, formei frunzelor, formei florilor, etc.) și coraportarea acestora la figurile geometrice.

În fiecare clasă se va lucra asupra formării unui comportament afectiv, astfel asigurând transferul/ aplicarea achizițiilor/ experiențelor acumulate în realizări individuale și de grup.

În procesul de studii, strategiile de alfabetizare vizuală se vor baza pe interconexiunea proceselor de receptare și reprezentare a elementelor de mediu (natural, social și cel al operelor de artă, în dependență de însușirile de bază ale obiectelor *formă, culoare, volum, poziție, textură, etc.*), pentru 4 unități de conținut ce au la bază lecții formale, programate în orarul clasei, care sau axat pe componentele epistemologice, teleologice, metodologice.

Propunem în continuare unele strategii didactice ce valorifică și asigură formarea competențelor de receptare a mesajelor vizuale și artistico-plastice și vor contribui la alfabetizarea vizuală a elevilor din clasele primare.

Învățarea prin excursii, presupune organizarea activității în mijlocul naturii, al vieții sociale și confruntarea elevilor cu realitatea. Învățarea se realizează printr-o receptare/ percepere activă, investigătoare, a structurilor naturii, prin acțiuni directe asupra obiectelor, fenomenelor din mediul înconjurător.

Excursia în cadrul orelor de Educație plastică, pe de o parte, reprezintă o opțiune reușită pentru activitățile de receptare a elevilor claselor primare. Prin excursie instruirea elevilor se

face în afara mediului școlar, iar observațiile, discuțiile, dezbaterile sunt mai profunde și mai detașate. Achizițiile învățării se fac mai rapid și sunt mai persistente. Impresiile în urma acestei activități vor motiva elevii să fie mai atenți la lumea înconjurătoare, să se implice mai mult în aprecierea și evaluarea acesteia.

În timpul realizării excursiei elevii trebuie să examineze cu atenție și curiozitate mediul, să efectueze analize și comparații, pentru a determina caracteristicile esențiale ale corpurilor cu care vin în contact direct, evidențind reacția spontană, prin sentimente de satisfacție sau insatisfacție, față de fenomenele și structurile naturii. În excursie elevii au posibilități de a analiza și de a judeca impresia produsă de mediul natural. În unele cazuri observarea se realizează spontan asupra unor fenomene ale naturii, în procesul de mișcare și dezvoltare a lor. Altă dată, ajutați de către învățător elevii sesizează unele particularități estetice ale mesajelor vizuale din mediul înconjurător, generând și judecăți de valoare asupra acestora, conturând astfel unele laturi ale sensibilității proprii.

În timpul selectării sarcinilor pentru aceste activități se necesită separarea pe unități de conținut, acestea pot fi grupate în jurul anumitor subiecte. De exemplu, se pot propune sarcini de analiză a culorilor unor elemente ale naturii (plante, frunze, flori, păsări, insecte etc.) subliniind frumusețea și armonia combinării acestora. Totodată, este necesar de a ține cont de experiența și volumul cunoștințelor elevilor despre lumea înconjurătoare, pe care ei trebuie să o valorifice și să o reprezinte.

Alt ciclu de sarcini pot fi axate pe analiza combinării culorilor în vestimentație. Inițial, elevii vor fi familiarizați cu legitățile de îmbinare armonioasă a culorilor spectrului, în baza planșelor didactice. Ei vor analiza spectrul cromatic de culori și vor evidenția legitățile clasice de îmbinări armonioase de culori, precum:

- Armonia bazată pe utilizarea culorilor contrastante, așezate diametral opus în spectrul de culori, de ex: verde – roșu; albastru – galben etc.
- Armonia bazată pe utilizarea culorilor contrastante, așezate în spectrul de culori după colțurile unui triunghi echilateral, de ex: violet – portocaliu – verde; sau așezate după colțurile unui pătrat sau dreptunghi.
- Armonia bazată pe nuanțare, ce presupune utilizarea culorilor vecine în spectrul de culori, de ex: ultramarin - verde - verde deschis.

În următoarea etapă se poate urmări și analiza îmbinările reușite ale culorilor în spațiul interior. Evidențierea îmbinărilor frumoase de culoare, ce produc satisfacție în momentul aflării în spațiul interior, vital sau social, conduc ulterior spre crearea stării de bine și formarea gustului estetic la elevi.

Planșele didactice ce se pot folosi la aceste activități vor reprezenta exemple de îmbinare armonioasă a culorilor în vestimentație, imagini cu analiza culorilor mediului natural și cel vital. O importanță deosebită în bilanțul acestor activități este sublinierea caracterului individual și personalizat al alfabetizării vizuale. Învățătorul și elevii trebuie să cunoască că reacțiile la unul și același moment sesizat sunt diverse și asta e firesc și normal.

Există multiple strategii didactice de alfabetizare vizuală și, de asemenea, diferite modalități de a învăța elevii cum să interpreteze corect mesajele vizuale. Însă, o condiție de respectat, în clasele primare, este ghidarea receptării de către învățător prin întrebări orientative. De exemplu: După ce ne putem da seama că ..., După ce se vede că...,Ce culoare

are ..., De ce s-a schimbat mărimea formei..., Cum să deosebim ..., Ce se întâmplă dacă..., etc. Acest lucru va permite elevilor să înceapă procesul de analiză. Așa, pas cu pas, elevii se învață să vadă și să înțeleagă sensul celor văzute.

Alfabetizarea vizuală în clasele primare trebuie să se bazeze pe strategii de învățare activă precum: excursia, observarea, analiza și comparația, pe de o parte și reprezentarea elementelor, structurilor naturii ce au fost observate, pe de altă parte. Astfel, elevul va desfășoară o activitate care îl va impune să aplice conținutul învățat/ perceput. Procesul „învățând și făcând” ar include următoarele aspecte:

- Explorarea/ observarea mediului;
- Conversația euristică/ Întrebări și răspunsuri;
- Exerciții de observare a detaliilor „ascunse” specifice structurilor naturii;
- Mijloace didactice/ carduri didactice/ fișe de lucru/ fotografii cu vederi ale naturii etc;
- Exersarea reprezentării frumosului, elementelor de floră și faună; etc.

Pentru optimizarea procesului de alfabetizare vizuală recomandăm cadrelor didactice din învățământul primar să proiecteze și să realizeze procesul didactic, având ca bază:

1. Conceperea și organizarea procesului didactic axat pe activități de receptare: explorarea mediilor, observarea activă a naturii, analiza, compararea.
2. Receptarea mediilor natural, vital și cel al operelor de artă ca proces continuu, neîntrerupt, cu proiectarea activităților de receptare și coordonarea acestora pe parcursul întregului an școlar.
3. Asigurarea condițiilor optime precum: varierea mediilor, selectarea strategiilor didactice, pregătirea mijloacelor didactice, pregătirea materialelor didactice calitative.

Vârsta școlară mică este cea mai favorabilă pentru dezvoltarea senzorială a elevilor și deci pentru alfabetizarea vizuală a acestora. Receptarea și evaluarea corectă a mesajelor vizuale va conduce la înțelegerea sensului celor văzute, la realizarea de judecăți asupra valorii acestora, ce ulterior va condiționa alfabetizarea vizuală. Lecțiile de educație plastică din ciclul primar oferă largi posibilități de valorificare a acestea.

Procesul de identificare a mesajelor vizuale la școlarii de vârstă mică trebuie să devină un proces bazat pe particularitățile fiziologice de percepere a variate medii (natural, social, vital, al operei de artă) de către elevi. Astfel, în rezultatul îmbinării dispozițiilor native cu activitatea educativă, prin influența fenomenelor sociale, se va realiza alfabetizarea vizuală a elevilor, care va condiționa aprecierea frumosului și va contribui la schimbarea ambientului vieții.

BIBLIOGRAFIE

1. Avgerinou M., Ericson J. O revenire a conceptului de alfabetizare vizuală. În *British Journal of Educational Technology*, 28(4), 1997. p.280-291.
2. Curriculum național. Învățământul primar. Ch: MECC al Republicii Moldova, 2018, 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6.
3. Curriculum național. Aria curriculară Arte. Educație plastică. Clasele V-VII. Chișinău, 2019.
4. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ed_plastica_gimnaziu_rus_3.pdf
5. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Ch: MECC al Republicii Moldova, 2018. 272 p. ISBN 978-9975-3263-8-4.
6. Elkins J. Conceptul de alfabetizare vizuală și limitările sale. În: *Alfabetizare vizuală*, ed. James Elkins. Routledge, New York, 2010. p. 217.

7. Mogan-Vozian L. Comunicare și limbaj în artele plastice. Suport de curs. Chișinău, 2017. Tipografia UPS „Ion Creangă”. 51 p.
8. <https://wikicro.icu/wiki/literacy>
9. https://wikicro.icu/wiki/Visual_literac

ÎNVĂȚAREA PRIN INTEROGAȚIE PROBLEMATIZATOARE

LEARNING THROUGH PROBLEMATIC QUESTIONS

*Angela Telean, dr., conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Angela Telean, PhD, associate professor,
”Ion Creanga” SPU from Chisinau
ORCHID: 0000-0002-1324-9564*

CZU: 373.3.091

DOI: 10.46728/c.v2.25-03-2022.p39-41

Abstract

Learning through problem-solving interrogation is a type of constructivist learning based on the triad: problem - question - answer. The mechanism of the problem-solving interrogation orients the methodological path towards three specific levels: exploratory, descriptive and explanatory. Learning through problem-solving interrogation aims at the orientations of interest for the empowerment and optimization of the specific knowledge: the orientation towards the conceptual, diagnostic, constructive and remedial extension.

Key-words: learning through problematic questions.

Învățarea școlară modernă este caracterizată prin schimbare. Această componentă a procesului de învățământ nu mai constituie o simplă acumulare a achizițiilor, ci se transformă într-un proces de reflectare a realității și de transformare continuă a modurilor de abordare a cunoașterii. Acumularea și interiorizarea informațiilor va fi realizată personalizat și va constitui o componentă corelativă a proceselor metacognitive. Aceste demersuri întreprinse exercită o influență formativă în autorealizarea socială a elevului.

În dinamica producerii învățării este importantă intenționalitatea în activitatea dată. Astfel, învățarea devine un construct orientat către un anumit domeniu de acțiune. În acest mod, învățarea activă se va baza pe un anumit traseu formativ ce îi va da un anumit specific, cum ar fi: învățarea vizuală, învățare prin conversație, învățare prin excursii, învățare prin simulare, învățare prin demonstrație etc.

Învățarea prin interogație problematizatoare constituie tipul de învățare ce are la bază sfera conștiinței interogative. Orice întrebare constituie o pistă de soluționare a unui conflict cognitiv. Interogația și conduita problematizatoare reprezintă deschiderea către rațional și calea către asigurarea condițiilor pentru cunoașterea obiectivă a realității. În temeiul celor enunțate, învățarea prin interogație problematizatoare are la bază relația dialectică problemă-întrebare-răspuns.

Specificitatea acestei practici cere precizări pentru fiecare element al triadei:

- Problema este definită ca o dificultate, constituită din următoarele elemente: baza problemei, generatorul problemei și soluția;
- Întrebarea reprezintă o cerere de informație sau de sporire a informației;